

บทที่ 2

จุด (Point) และเส้น (Line)

เนื้อหา

- จุด
- เส้น

ส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ

ส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ (Elements of Art) มีดังนี้

1. จุด (Point)
2. เส้น (Line)
3. น้ำหนักอ่อนแก่ (Tone)
4. สี (Color)
5. บริเวณว่าง (Space)

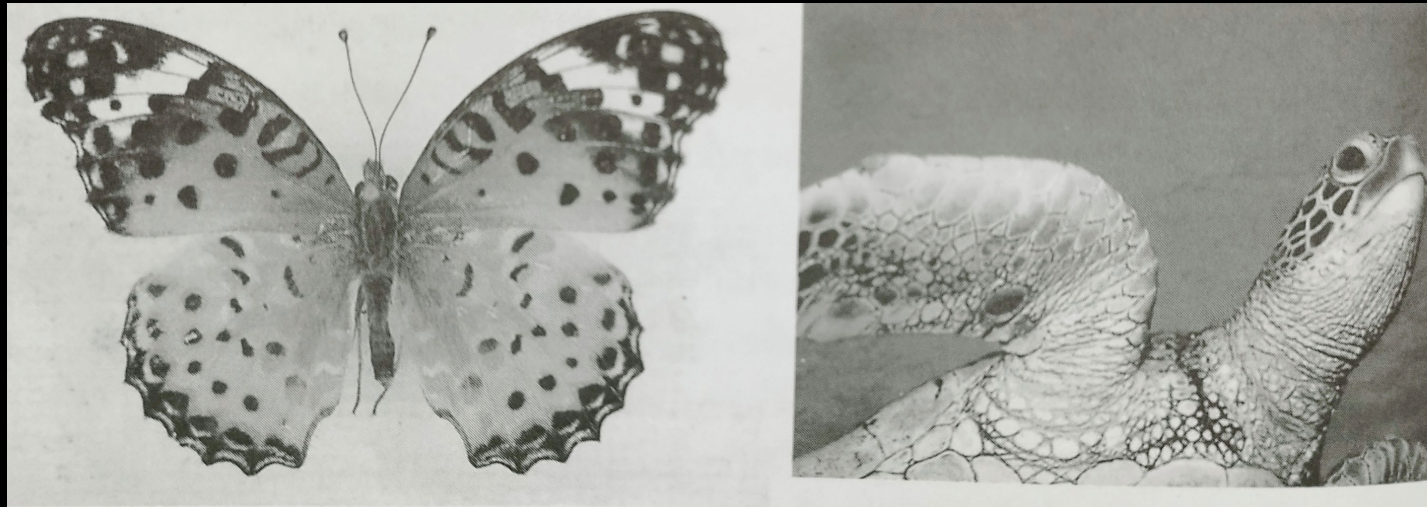
จุด (POINT)

- จุดเป็นส่วนประกอบสำคัญของศิลปะเบื้องต้นของศิลปะหลายชนิด เช่น เส้น พื้นผิว หรือ รูปร่าง รูปทรง
- จุดมีมิติที่เล็กมากและไม่สามารถแสดงความกว้าง ความยาว และความลึก ให้เห็นได้
- จุดเป็นเพียงร่องรอยของรูปลักษณะกลมที่ปรากฏให้เห็นเท่านั้น

การเกิดจุด

จุด สามารถเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. **เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ** เช่น จุดในลายของตัวสัตว์ เปลือกหอย ฝีเลือด แผลงต่างๆ ฟัน เปลือกไม้ ผลไม้ ฯลฯ

ภาพ 2-1 จุดเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

การเกิดจุด

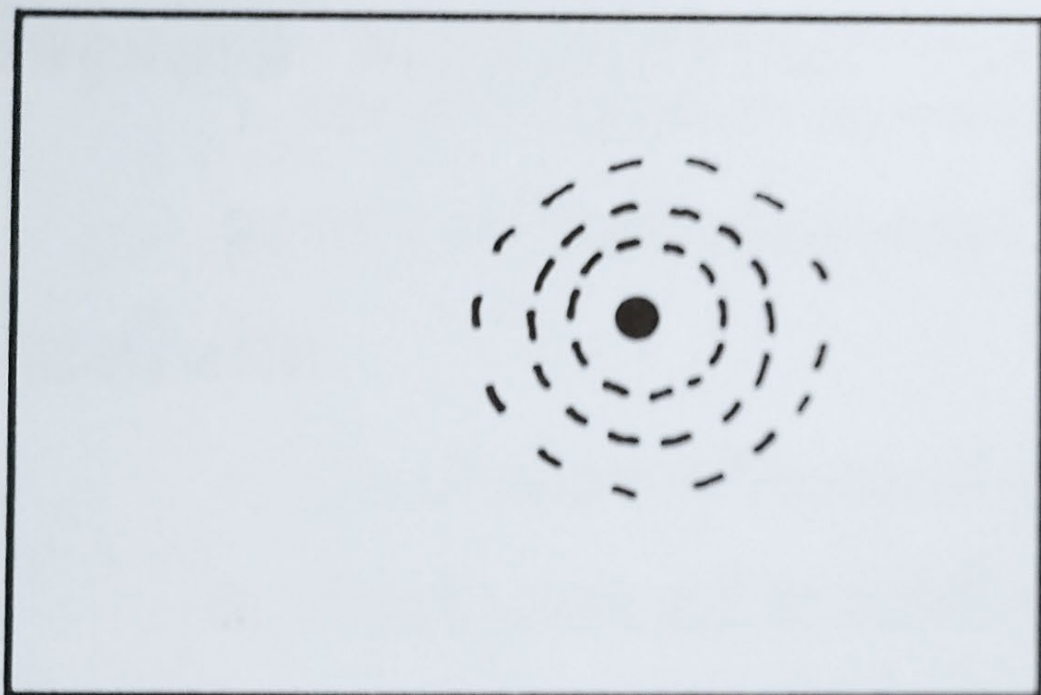
2. เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ การจิ้ม กระแทก กด ด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง เช่น ปากกา ดินสอ พู่กัน กิ่งไม้ และของปลายแหลมทุกชนิด

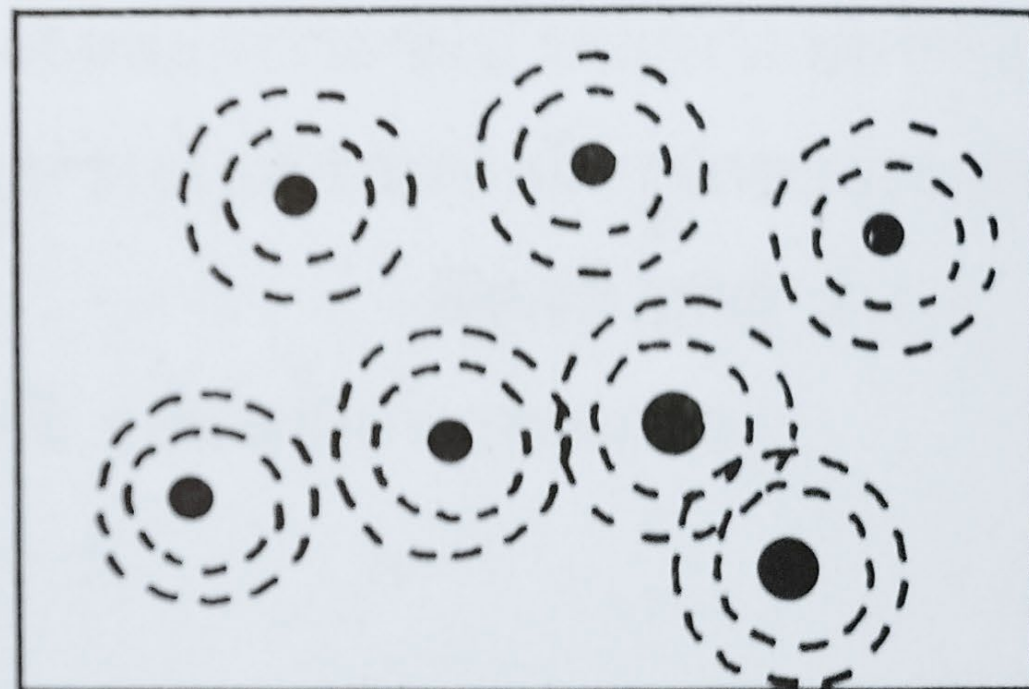
ภาพ 2-2 จุดเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น

พลังการเคลื่อนไหวของจุดในงานทัศนศิลป์

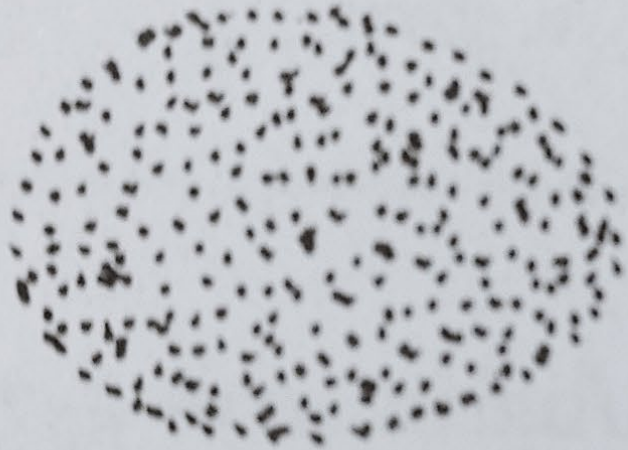
- จุดบนระนาบเพียงจุดเดียว พลังการเคลื่อนไหวนั้นจะมีน้อย
- จุดจำนวนมากพลังการเคลื่อนไหวนั้นจะมีมากขึ้นตามลำดับ
- การเกาะกลุ่มของจุดสามารถก่อให้เกิดรูปร่างด้วยจินตนาการ
- การเกาะกลุ่มของจุดที่มีขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้างจำนวนมาก จะสามารถทำให้เกิดเป็นรูปทรงได้

ภาพ 2-3 ก. จุดเพียงจุดเดียวจะมีพลังงาน
เคลื่อนไหวน้อยมาก

ข. จุดจำนวนมากจะแสดงพลังงานเคลื่อน
ไหวได้มากขึ้น

ภาพ 2-4 ก. จุดทำให้เกิดเป็นรูปร่าง

ข. จุดที่มีลักษณะแตกต่างกันสามารถทำให้เกิดเป็นรูปทรงได้

เส้น (LINE)

- **เส้น** เป็นส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ
- เส้นจะปรากฏให้เห็นในงานจิตรกรรม ประติมากรรม หรือศิลปะภาพพิมพ์ และผลงานทัศนศิลป์สาขาต่างๆ แม้กระทั่งศิลปะในอดีตสมัยมนุษยย์ถ้าจนถึงปัจจุบัน
- การนำเส้นในลักษณะต่างๆ มาสร้างสรรค์เป็นรูปร่าง รูปทรง และเนื้อหาต่างๆ ได้อย่างประณีต อ่อนหวาน นุ่มนวลและงดงาม
- ความหนา บาง ของเส้นได้ร่วมกันสร้างให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ
- รูปลักษณะของเส้น จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสายตาตามนุษย์ให้เคลื่อนที่ไปตามส่วนต่างๆ ของเส้น
- เราจะเห็นเส้นในท่าทางของคนเต็มร่าง รูปทรงของสัตว์ วัตถุและธรรมชาติ ที่แตกต่างกัน
- รูปลักษณะของเส้นเหล่านี้สามารถทำให้เกิดการตื่นเต้น สงบ ราบเรียบ นุ่มนวล ร่าเริง เคร่งขรึม อ่อนหวานและประณีต

ภาพ 2-5 รูปลักษณะของเส้นทำให้เกิดอารมณ์ต่างๆ ได้

มิติของเส้น

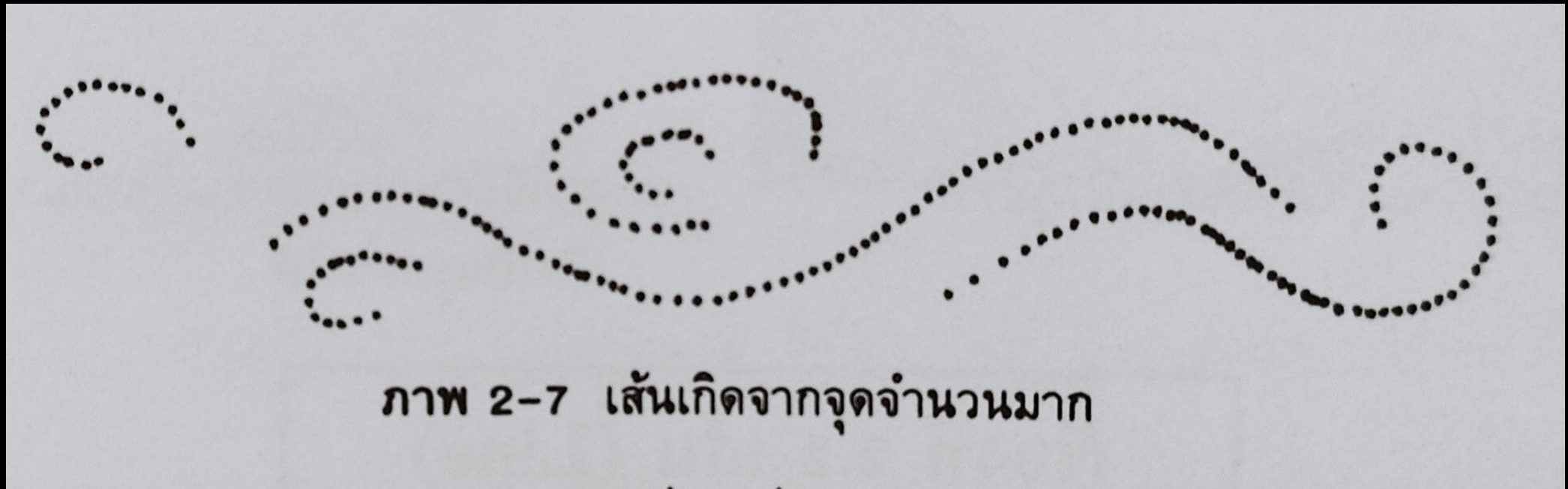
- ทางด้านความยาว จะมองเห็นได้ชัดเจนมาก
- สำหรับความกว้างจะปรากฏให้เห็นน้อยมาก
- ขนาดความหนาของเส้นต้องมีความสัมพันธ์กับความยาวถึงจะเรียกว่าเส้น
- แต่ถ้าเส้นมีความหนาและมีความยาวเพียงเล็กน้อยจะเกิดเป็นรูปร่างแทน

ภาพ 2-6 ก. เส้น

ข. รูปร่าง

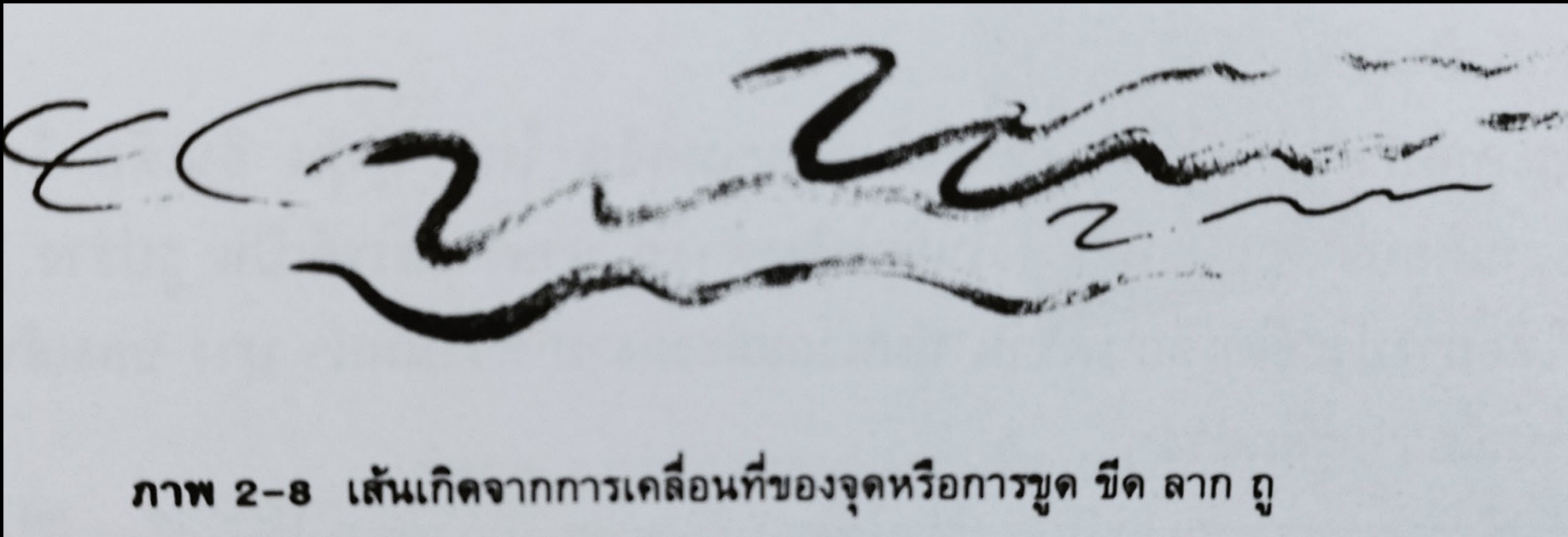
คำจำกัดความของเส้น

1. **ทางเรขาคณิต** เส้นเกิดจากจุดจำนวนมากมาชนับไม่ถ้วน

คำจำกัดความของเส้น

2. **ทางศิลปะ** เส้นเกิดจากการเคลื่อนที่ของจุด (Moving dot) จำนวนมากไปในทิศทางที่กำหนด หรือเส้นเกิดจากการ ขูด ขีด ลาก ถู ระบาย ฯลฯ ด้วยเครื่องมือชนิดต่างๆ เช่น ดินสอ พู่กัน ปากกา และของแหลมทุกชนิด

ภาพ 2-8 เส้นเกิดจากการเคลื่อนที่ของจุดหรือการขูด ขีด ลาก ถู

เส้นพื้นฐาน

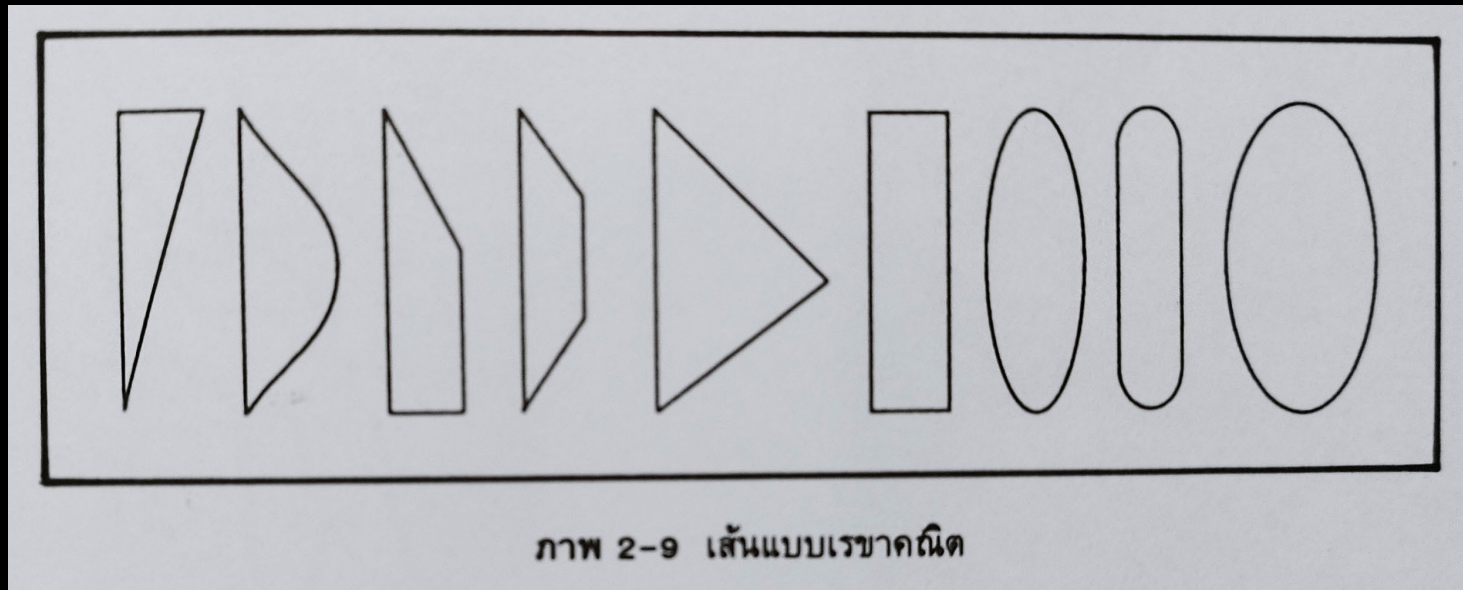
มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เส้นตรง
2. เส้นโค้ง

เส้นทั้ง 2 ลักษณะนี้สามารถสร้างเป็นเส้นลักษณะอื่นๆ ได้อีกหลายลักษณะ เช่น เส้นพื้นปลา (ซิกแซก) เกิดจากเส้นตรง เส้นคลื่นเกิดจากเส้นโค้ง เป็นต้น

รูปแบบของเส้น

1. **เส้นแบบเรขาคณิต (Geometrical line)** หมายถึงเส้นที่เขียนด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ ไม้บรรทัด วงเวียน ไม้ฉากสามเหลี่ยม ไม้ทึบ และเครื่องมือต่างๆ จะได้เส้นในลักษณะที่แน่นอนตายตัวคือ กลม ตรง โค้ง เส้นในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง กระด้าง ไม่อิสระ

รูปแบบของเส้น

2. **เส้นแบบลายมือ (Calligraphic line)** หมายถึงเส้นที่ ชีด เขียน ตวัด เส้นลักษณะนี้จะมีลักษณะส่วนตัว ไม่เป็นระเบียบอย่างเส้นเรขาคณิต ซึ่งอาจจะอ่อน แข็ง นุ่มนวล กระด้าง เคลื่อนไหว ทื่อ เลื่อนไหล หนา บาง พร่ามัว คมชัด ด้วยการวาดและระบาย

ภาพ 2-10 ก. ถวัลย์ ดัชนี 'ม้า' พ.ศ. 2532 สี
น้ำมันบนกระดาษ 79x109 ซม.

ข. อังคาร กัลยาณพงศ์ 'ชอกนก' (ไม้
ระบูน พ.ศ.) เกรียงบนกระดาษ
54x75 ซม.

ชนิดของเส้น

1. **เส้นแท้จริง (Types of line)** หมายถึงเส้นที่แสดงความคมชัด เข้ม ในงานศิลปะแม้จะมีความหนา บางอยู่ในตัว โดยแสดงบุคลิกของเส้นในลักษณะต่างๆ เช่น ตรง โค้ง ชิกแซก โค้งไปโค้งมา ฯลฯ หรือประกอบกันขึ้นเป็นรูปร่างและรูปทรง

ภาพ 2-11 ก. ปิกัสโซ "หญิงสาวส่องกระจก"
(Gril Before a Mirror) 1932 สี
น้ำมัน 63 $\frac{3}{4}$ x 5 $\frac{1}{4}$ in. พิพิธภัณฑ์
ศิลปะสมัยใหม่ นิวยอร์ก

ข. มาเควท "เปลือย" (Nude) 1910-
12 แปร่งและหมึกดำบนกระดาษ
11 $\frac{5}{8}$ x 8 $\frac{1}{8}$ in. หอศิลป์แห่งชาติ
แคนาดา ออสตาวา

ชนิดของเส้น

2. **เส้นโดยนัย (Implied line)** หมายถึงเส้นที่ขาดหายไปบางส่วน หรือหลายๆ ส่วนของเส้นที่แท้จริง แต่ผู้ดูสามารถรับรู้ได้ด้วยการมองรูปลักษณะของเส้นโดยนัย และทราบว่า เป็นเส้นตรง โค้ง หรือ ซิกแซก

ภาพ 2-12 ก. แสดงเส้นโดยนัย

ข. ดา วินชี "ศีรษะของแม่พระ" (Head of an Angel) 1483 silverpoint 7- $\frac{1}{8}$ x 6- $\frac{1}{4}$ in. ห้องสมุดรอยัล วูริน

ชนิดของเส้น

3. เส้นไม่มีตัวตน (Psychic line) หรือเส้นโดยจิต หมายถึงเส้นที่รับรู้ได้ด้วยความรู้สึกทางสมอง ว่ามีเส้นปรากฏอยู่แต่ความจริงแล้วไม่มี เส้นในลักษณะนี้ต้องอาศัยจินตนาการจากสองสิ่งหรือหลายสิ่งที่มีสัมพันธ์กัน

จินตนาการจากสิ่งสองสิ่งหรือหลายสิ่งที่มีสัมพันธ์กัน (ภาพ 2-13) (Lauer 1985 : 126)

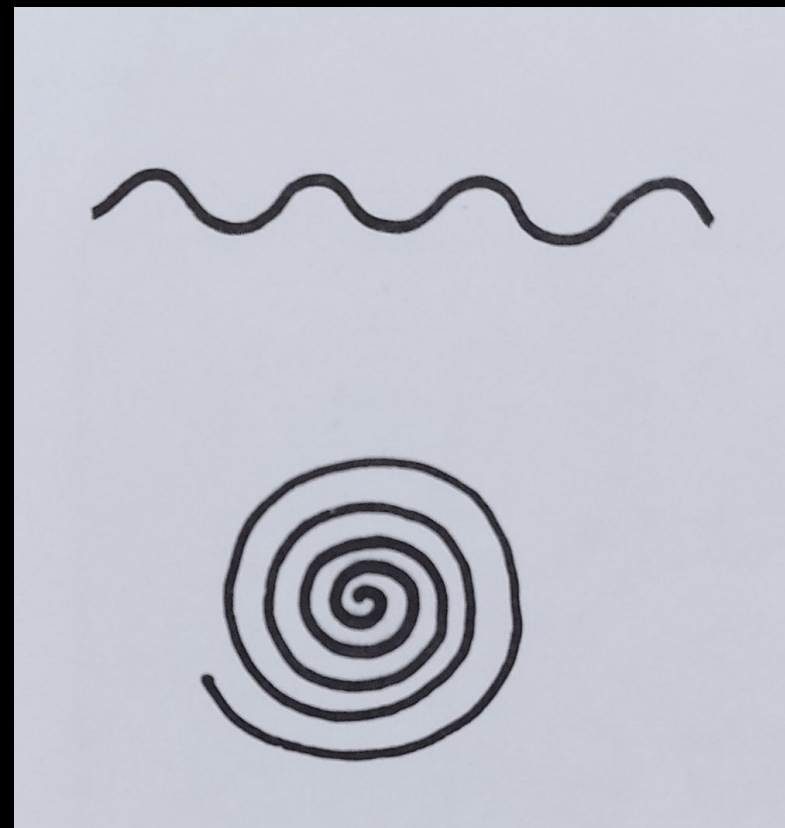
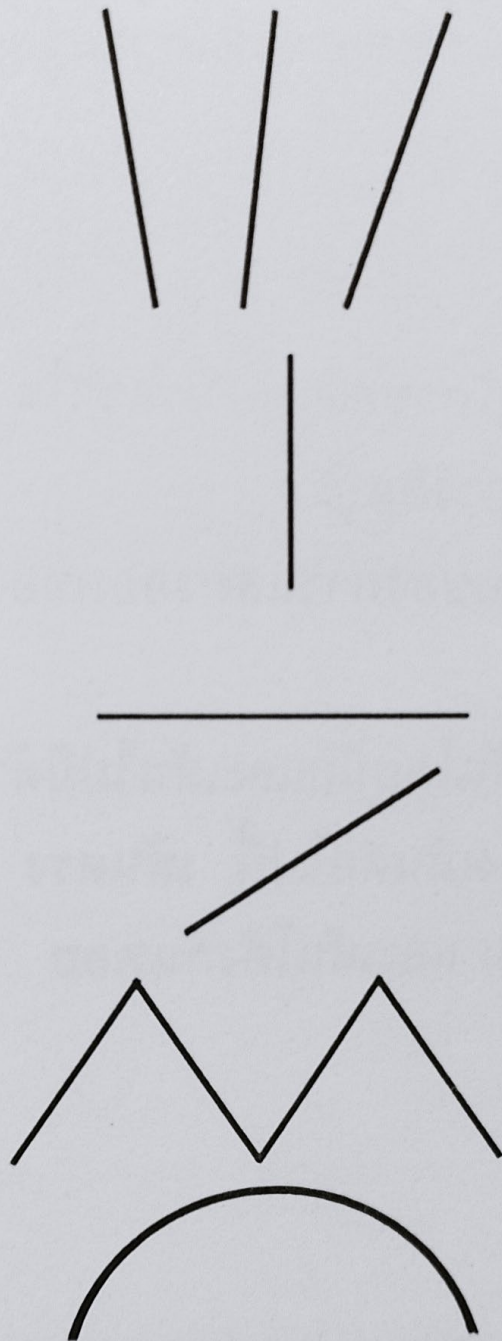
ภาพ 2-13 เกรอ์ลันไดโอ "ชายชรากับหลาน" (An old man and his Grandson) 1480 (ไม่ระบุขนาด) พิพิธภัณฑ์สถานลูฟวร์ ปารีส

ความรู้สึกของเส้น

1. **เส้นตรง (Straight line)** หมายถึงเส้นตรงในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ให้ความรู้สึกแข็งแรง แน่นอน ถูกต้อง รุนแรง เข้ม หรือเด็ดเดี่ยว
2. **เส้นตั้ง (Vertical line)** ให้ความรู้สึก มั่นคง แข็งแรง สูง สง่า พุ่งขึ้น รุ่งเรือง จริ่งจ๋องหรือเคร่งขรึม
3. **เส้นนอนราบ (Horizontal line)** ให้ความรู้สึกกว้าง เียบย สงบ พักผ่อน นิ่ง เฉย
4. **เส้นเฉียง (Diagonal line)** ให้ความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่แน่นอน เคลื่อนไหว รวดเร็ว
5. **เส้นซิกแซก (Zigzag line)** ให้ความรู้สึกรุนแรง กระแทกเป็นห่วงๆ ตื่นเต้น สับสน วุ่นวาย ไม่แน่นอน ต่อสู้ ทำลาย

ความรู้สึกของเส้น

6. **เส้นคลื่น (Undulating line)** ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวช้าๆ สุกภาพอ่อนโยน สบาย นุ่มนวล เย้ายวน ความเป็นหญิง
7. **เส้นโค้งก้นหอย (Spiraling curve line)** ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว มีพลัง เจริญเติบโต หมุนเวียน หรือคลี่คลาย

WORKSHOP 2

- ให้นักศึกษาออกแบบองค์ประกอบศิลป์ด้วยรูปเรขาคณิต เรืองจุด และเส้น
- ใช้ความคิดสร้างสรรค์แสดงการจัดภาพ และแสดงน้ำหนักร่อนแก่ ตามความเหมาะสม

